

Butlletí realitzat amb el suport de

plançó

Casa Nostra de Suïssa
CH- 1000 LAUSANNE

PLANÇÓ: Consell de redacció: Carme Eberenz-Greoles, redactora en cap; Enric Vinyals, Marià Suana, Francesc Bellmunt, Anton-Simó Massó i Rose Zaugg-Giró.

ÍNDIX

Editorial		1
Dossier: Nostàlgia i Exili. La presència de la cultura catalana a Suïssa durant la segona meitat del segle XX		2-56
Ciudadà del món	Tarradellas Macià, Josep	3-11
Barcelona, abril de 1939: Llet, política i ajuda humanitària	Farré, Sébastien	11-14
La recepció de la llengua i la literatura catalanes en la premsa escrita de la Confederació Helvètica: La crònica catalana i la crítica suïssa	Massó i Alegret, Anton-Simó	15-34
Exiliats, emigrants i altres trasplantats: La cultura catalana a Suïssa en el segle XX	Eberenz-Greoles, Carme	35-56
Llibres rebuts		56
Roser Pàmies de Suana	Massó i Alegret, Anton-Simó	57-58
Guardó		59
El ressò del procés català a Suïssa	Massó i Alegret, Anton-Simó	59-63
Festa Major de Basilea		64-66
Activitats del Centre Català de Basilea		67-70
L'Escoleta		71
Activitats del Centre Català de Lausana-Ginebra		72-75
Activitats del Casal Català de Zuric		76-81
Activitats dels nostres artistes		81-82
Activitats dels Catalans z'Bärn		83
Acta de l'Assemblea General Ordinària de Casa Nostra		84-89
Juntes de Casa Nostra		90-91

PORTADA: Aquarel·la de SU (Jordi Suana)

CONTRAPORTADA: Festa Major de Basilea 2015. Els gegants davant l'antiga Barfüsserkerche, avui Historisches Museum de Basilea, i la petita Júlia Johnson (Fotografia: Josep Màdico Bosch)

Impressió: La Imprenta Comunicació Gràfica, S.L., València.

Plançó no es fa responsable de les opinions dels autors dels seus articles.

EDITORIAL

Temps de revoltes: Entre la crisi i el procés

Ens hem de felicitar, una vegada més, per la publicació d'un nou *Plançó*, en aquests temps convulsos, plens de crisis, retallades, revoltes i repressió.

La comunitat catalana de Suïssa, aplegada a partir dels anys 60 del segle XX al redós de la confederació de centres catalans de Casa Nostra, no ha deixat mai de bategar amb les inquietuds, els reptes i els ideals del poble de Catalunya. I així, des de la distància geogràfica, ha contribuït amb diligència a la investigació i divulgació de la llengua i la cultura catalanes en tota la seva complexitat, sense defugir els temes polèmics, polítics i socials de la nostra recent singladura històrica.

Un bon exemple de la tasca duta a terme pels catalanòfils de la Confederació Helvètica durant aquests darrers anys n'és el dossier que encapçala el present *Plançó* amb les aportacions al col·loqui sobre *Nostàlgia i exili. La presència de la cultura catalana a Suïssa durant la segona meitat del segle XX*, celebrat a la Universitat de Neuchâtel l'any 2016; o el llistat de Batecs amb totes les activitats culturals organitzades pels centres catalans de Suïssa.

Entre aquestes activitats cal subratllar les conferències i debats de caire polític que s'han anat produint arran de la progressiva internacionalització del denominat *procés* català. Una de les primeres i més rellevants fou sens dubte el col·loqui sobre Catalunya organitzat conjuntament per la Universitat de Zuric i pel Casal Català de Zuric el 29 de novembre de 2014, acte del qual se'n féu ressó el diari retoromànic *La Quotidiana* amb un extens article denominat «La Catalugna a l'Universitat da Turitg».

D'aleshores ençà s'ha publicat una veritable allau d'articles en les quatre llengües helvètiques sobre el tema català, només comparable a d'altres moments clau com són la celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona l'any 1992 o la presència de la literatura catalana a la Fira del Llibre de Frankfurt l'any 2007.

L'anàlisi d'aquest fenomen mediàtic s'haurà de fer en els propers anys, amb l'objectivitat que proporciona el pas del temps; i per tal de dur a terme aquesta feina d'hemeroteca és imprescindible una publicació com el *Plançó*, que al llarg de seixanta anys s'ha convertit en sedàs dels fets col·lectius, arxiu de memòria històrica i incentiu per a tots els catalans de la diàspora que ens interessem pel passat, pel present i pel futur de la nostra pàtria.

DOSSIER

Nostàlgia i exili.

La presència de la cultura catalana a Suïssa durant la segona meitat del segle XX

08.04.2016

Université de Neuchâtel

Aquest Col·loqui se celebrà a l'Institut de Llengües i Literatures Hispàniques d'aquesta Universitat. En devem l'organització al seu catedràtic, el Dr. Juan Pedro Sánchez Méndez, perfecte catalanoparlant originari d'Andalusia però crescut a València i format a la seva Universitat, com també a la Dra. Júlia González de Canales Carcereny, barcelonina, docent al seu departament de Neuchâtel.

Comptà, en primer lloc, amb diversos ponents de Catalunya, com la filòloga Mariàngela Villalonga, que ens parlà de Mercè Rodoreda, Cèlia Suñol i Aurora Bertrana, i el crític literari Enric Bou, que féu la seva exposició sobre cinema; de França, la historiadora Phryné Pigenet, neta de Salvador Seguí, el Noi del Sucre, rememorà la seva infantesa i joventut entre els exiliats catalans en aquell país i llur activitat; de Suïssa, els participants eren en part membres de Casa Nostra.

Publiquem dos articles emparaulats aquell dia, en amable resposta a la petició de *Plançó*, d'un assistent al Col·loqui, el professor Josep Tarradellas Macià, i d'un participant, historiador Sébastien Farré, fills de l'exili català.

Editem dues comunicacions presentades també al Col·loqui. L'autor i l'autora van néixer a Catalunya on es van formar en lletres. Però viuen a Suïssa per vincles familiars i són membres de Casa Nostra des de fa prop de cinc dècades, al llarg de les quals han participat en la història catalana a la Conferència, sobretot en els seus aspectes culturals.

CIUTADÀ DEL MÓN

Josep Tarradellas Macià
Catedràtic Emèrit d'Ecotoxicologia
Escola Politècnica Federal de Lausana (Suïssa)

Sóc català. Sóc espanyol. Sóc francès. Sóc suís.

Què sóc jo?

Sóc fill de refugiat. No sóc un refugiat, no. És molt diferent.

Un refugiat és ací perquè ha marxat del seu país. Jo sóc ací perquè ja vaig néixer fora de Catalunya.

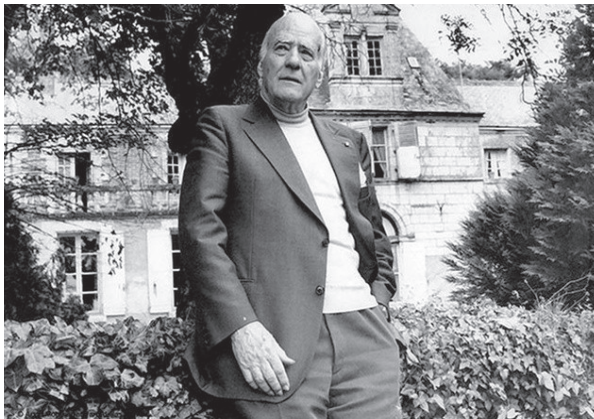
Ací és casa meva.

Però jo no sóc un fill de refugiat com els altres, sóc el fill del qui primer fou President de la Generalitat de Catalunya a l'exili i després President de la Generalitat de Catalunya restaurada. Sóc el fill de l'únic home polític que, a la història d'Espanya del segle XX, ha desempenyat càrrecs de govern durant la República i després del retorn de la democràcia.

He estat un privilegiat perquè l'exili per a la meva família no va significar la misèria i també perquè vaig viure l'exili a les primeres llotges.

L'any 1954 el meu pare, exiliat a França, fou elegit President de la Generalitat. Per a un nen d'onze anys i mig, què podia significar allò? Primerament, una

mudança. El meu pare per a consagrar-se totalment a la seva funció, va deixar la seva empresa i es va instal·lar en un poblet de la Turena, Saint-Martin-le Beau, on els meus avis tenien una propietat vitícola. Una propietat que havia

*Josep Tarradellas davant la seva residència a Clos Mosny.
Les dues finestres superiors són del seu despatx
(Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià)*

estat adquirida per consell de Ventura Gassol. Tornarem a parlar d'aquest pintoresc personatge.

Abans habitàvem a París i la imatge que jo tenia de l'exili era la d'un microcosmos molt divers. Hi havia coneixences de medis socials modestos, la majoria militants polítics de base, que els diumenges venien a casa i explicaven a més no voler els seus records dels temps d'abans. M'estimava molt aquesta gent, contaven històries on hi havia un país ple d'entusiasme i de sol, però la història acabava sempre malament. També hi havia d'altres personatges, polítics d'alt nivell que es tancaven amb el meu pare per a parlar de coses serioses. Entre ells, els membres del govern a l'exili de la República Espanyola, eren sempre molt distingits, elegants. Es creien encara als seus palaus de Madrid, les seves aspiracions feien olor de naftalina. Quan ara hi torno a pensar, eren uns desgraciats, dignes de llàstima, completament fora de la realitat, personatges dignes d'una pel·lícula de Lucchino Visconti.

I, a més, hi havia les *vedettes*. Dues sobretot. Una era cantant d'opereta, Lina Valls (que no tenia res a veure amb qui us podeu pensar! El seu nom artístic era Lina Walls). Ella cantava amb Luis Mariano a les operetes del teatre del Châtelet. Era molt bella, elegant, perfumada, melindrosa, però, el que és important, parlava català. Donava una imatge encantadora, lleugera, que plaïa als parisencs.

Ara bé, el personatge important de debò era Pau Casals (en aquell temps se'n deia Pablo Casals). Casals era una referència artística però també moral. La seva actitud a França durant l'ocupació i respecte al règim franquista li donava una àurea gairebé més poderosa que el seu art immens del violoncel. A més, era un savi. Quan, després de la partença del president provisional de la Generalitat a l'exili, Josep Irla, una fracció de l'exili català li va proposar a ell el càrrec de President de la Generalitat esperant que la seva notorietat serviria la causa del país, ell s'hi va refusar. S'hi va refusar perquè va comprendre que el que ell exigia i la seva sensibilitat artística no el preparaven per als combats polítics que hauria hagut de dur a terme, però també perquè coneixia el meu pare de llarga data, sabia que lluny d'encarnar un exili nostàlgic, orientaria la seva acció únicament vers el futur.

Durant tot l'exili el meu pare sempre va creure que un dia tornaria a Catalunya i que hi entraria com a vencedor. No crec que gaires persones pensessin com ell. Alguns hi somniaven, molt pocs estaven segurs que aquest somni esdevindria realitat. El meu pare sempre en va estar segur. A mi, un nen, aquest somni em semblava totalment irreal.

Però, a poc a poc, a partir de la seva elecció les coses es van posar a lloc. D'una manera tranquil·la i segura. Primer el meu pare no va voler formar un govern català a l'exili. Un govern a l'exili és bo per a les operetes; què és el que governa?

Quan, després de la seva elecció, el Ministre de l'Interior del govern francès el va convocar per a preguntar-li què pensava fer, el meu pare va respondre: «Tot, menys el ridícul».

Per al poble català, una part del qual s'havia hagut d'exiliar, la prioritat no era preservar les aparences del poder per mitjà d'un govern titella sinó de posar en marxa una política de futur basada en la unitat entre els exiliats i els qui havien restat a Espanya. Retrobar la unitat del poble català després de les ruptures de la guerra civil era a ulls del meu pare la condició fonamental per a la recuperació de la seva llibertat i els seus drets històrics. Això va ser la línia central de la seva acció des que fou elegit el 1954 a l'exili fins a la fi del seu mandat de President de la Generalitat restaurada, el 1980.

Jo vaig començar a comprendre això quan el meu pare va decidir de crear un canal important de comunicació política entre la diàspora catalana i els catalans que havien restat a Espanya. Seria el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*. Per a aquest diari, calia un impressor. Vaig ser-ho jo. Vaig passar molts caps de setmana i dies de vacances fent girar la *ronéotype* (una imponent màquina Gestetner grisa), a formar els fullets del diari i a preparar els sobres d'expedició. No cal que us digui que això no m'apassionava. Quan podia, demanava als meus companys Guy i Michel que m'ajudessin. A ells els encantava, tenien la impressió que feien la revolució!

En el decurs dels anys el nostre exili es va, doncs, obrir poc a poc als catalans «de l'interior». El *Diari Oficial* es llegia, allà baix. La gent es retrobava en els textos que explicaven el que podia ser una Catalunya lliure. Intel·lectuals d'alta volada, com l'historiador Vicens Vives, van prendre contacte amb el meu pare, una intelligençia barcelonina va fer el mateix, portada pel llibreter Josep Fornas.

Tot això demanava posar en marxa una organització. Però per a una organització calen diners. No era pas el fruit de les collites de vi de la propietat el que en portava. Ni de lluny, els anys de males collites eren més freqüents que els de bones. No, va ser, primerament, la diàspora catalana a Amèrica la que va permetre amb els seus donatius de disposar d'una petita organització formada per dues persones remarcables: primer, el secretari de la Generalitat, Lluís Gausachs, qui durant tots aquells anys de l'exili per un sou de misèria es va dedicar abnegadament a Catalunya. Vivia en un HLM (allotjament social) dels afores, en un extrem de les pistes de l'aeroport d'Orly. M'agradava molt de veure els avions que despegaven des de la finestra del seu menjador. Catalunya li deu molt, ha trigat força temps a donar-se'n compte. La seva primera biografia acaba de ser editada, per fi! (Pagès ed., 2015).

També hi havia Andreu Cortines, tècnic de Renault a Billancourt. Habitava al carrer Saint-Denis, en aquella època el carrer calent de París. i jo havia de fer

DIARI OFICIAL

DE LA

GENERALITAT DE CATALUNYA

EDITAT A L'EXILI

SUMARI

MISSATGE del President de la Generalitat a tots els catalans — Pag. 1 i 2.

DECRET de creació de les Delegacions (Generals i Especials) a Catalunya i a l'exili — Pag. 3.

CATALANS:

Del meu viatge a Mèxic i dels pocs dies que he passat en aquell país acollidor, en vinc reconfortat, per la vida intensament catalana que he pogut copsar-hi i per les mostres de respecte i d'adhesió a les nostres Institucions que he rebut de tots els partits polítics i organitzacions, i, de les personalitats més rellevants de la vida catalana.

Aquesta actitud que comparteixen també tots aquells catalans fidels a la Pàtria que es troben tant a Catalunya com en altres països d'Europa i d'Amèrica, m'ha semblat exemplar i confirma l'esperança en el nostre recobriment.

Durant aquests disset anys de transplantament i d'enyorances forçades, cap sofrença no ens ha estat estalviada; ni les malvestats que han endolat la Pàtria, ni el calvari que han patit els catalans, ni els trasbalsos de la guerra mundial, durant la qual tants de catalans han donat generosament llur vida pel triomf de la llibertat i de la justícia.

Entremig de tantes adversitats, la Generalitat ha representat tothora el principi de l'existència nacional de Catalunya, -com correspon a un organisme estatut per la voluntat del poble- la noció del sentiment civil enfront de la facció opressora i arbitrària.

Davant l'ocupació de Catalunya i la seva servitud, la Generalitat ha subsistit per la voluntat de milers de catalans escampats pels països del món lliure i per la fidelitat moral dels catalans de Catalunya oprimits. Les dissorts l'han enfortida, han fet de la seva vida accidentada un símbol: l'esperança de la restauració nacional. Potser, perquè la fe sovint reneix amb els revessos i tal vegada, també, perquè la fe reclama una doctrina, una tradició de sacrificis patriòtics, un sentiment del passat, una confiança en l'esdevenidor.

Condicions totes que contribuïren a la restauració de la Institució cabdal de Catalunya. Condicions que tornen a reviu ara i que no hi ha dubte que desorganyaran el règim que la suplanta. Car si és possible que el terror endogeli durant una defallença momentània, no ha estat mai la vocació d'un poble de viure sense justícia acceptant la imposició, en lloc de la nostra

persuasiva, i l'opressió, en lloc del consentiment i del respecte.

Tot català sap prou bé que les dictadures manquen de mirament pels principis i pels drets; que són sempre una interrupció violenta dels corrents de la coincidència cívica que els països dignes d'aquest nom fan seus per a viure lliurement. El refús a voler admetre l'evolució natural i inestroncable d'un poble sadoll d'un intens desig de viure, no respon mai a una veritable doctrina, ni constitueix un pensament raonable, ans és només una passió d'obcecació.

Heus ací perquè al cap de disset anys l'exaltació assimilitista pot dir-se que ha estat un fracàs. Car Catalunya sent més que mai la necessitat de poder exterioritzar les formes del seu viure, que són liberals, democràtiques i republicanes. ¿De què han servit, doncs, les persecucions a totes les manifestacions de la nostra vida nacional? ¿Quin resultat s'ha obtingut posant obstacles a l'estudi i a la difusió de la nostra llengua? ¿Què s'ha aconseguit interdint sovint el desenvolupament normal de la nostra indústria? ¿Què han possibilitat els qui, apassionadament, han combatut les nostres inquietuds per a resoldre aquells problemes econòmics i socials que cada dia es fan més greus i urgents? Aquest fracàs davant la ferma voluntat del nostre poble ha demostrat que el remei, per consegüent, no rau en la imposició obcecada, ans bé en la comprensió i en la convivència, com s'esdevé peritot en el món civilitzat.

Així mateix, la passió i la improvisació, per manca de tot postulat han disfressat, ajornant-los, problemes vitals a l'existència del país. Car no solament no s'han resolt els que estaven en camí de solució en temps de la República, ans encara se n'han afegit de nous: el del règim, greus motius de desacord, com ho recorda la tradició espanyola, i, tots els problemes econòmics i socials que no es resolen evitant-los, car són permanents i transcendeixen més enllà dels canvis de règim polític. Donada llur gravetat, avui ja prou manifesta, ningú no es pot fer la il·lusió de creure que seran resolts, tot

slàlom enmig de les prostitutes quan anava a casa seva! Cortines era un sindicalista influent en la seva empresa però també a nivell europeu. Tenia, en particular, molts lligams amb el sindicalisme anglès i era, doncs, en certa manera, l'home d'enllaç de la Generalitat amb Anglaterra. Tampoc no oblidó Romà Planas, animador, entre altres, del Centre Català de París. A Tolosa, a Perpinyà i en d'altres ciutats del Sud de França molts altres catalans es van posar a ajudar la Generalitat en la seva acció, financerament o per mitjà de les seves xarxes d'influència.

La concretització duta a terme pel meu pare d'una Catalunya a l'exili en estret dialèg amb la gent «de l'interior» no agradava tothom. Per començar, una certa burgesia catalana que es veia al cap d'una Catalunya d'autonomia descafeïnada i Franco-compatible i per a qui els exiliats eren «els qui han estat», sense futur. Va ser la gent d'Òmnium Cultural. La batalla va ser ruda. Ells disposaven de diners, nosaltres d'una *ronéotype*. Ells tenien l'ambició, nosaltres la visió. Va ser llarg, penós, i jo vaig veure diverses vegades el meu pare desesperançat de consolidar la imatge d'una Catalunya forta entre els catalans de l'interior. Però ell no va cedir mai. També val a dir que una altra part de la burgesia catalana s'havia alineat amb ell, com els Valls i Taberner, de la indústria tèxtil, i Pere Duran Farell, President de la Companyia del Gas. Quan vaig ser major d'edat vaig tenir la nacionalitat espanyola i vaig poder viatjar a Catalunya, de vegades vaig haver de fer d'intermediari entre el meu pare i ells.

L'Abadia de Montserrat també representà un problema. En aquell ambient esperançador (Franco envellia) el pare Escarré, l'abat, s'hauria vist bé desempeñant un rol polític de primer ordre. Home d'Església, es creia intocable. Una tribuna de *Le Monde* li n'havia ofert l'ocasió. Havia esdevingut el que avui hom anomena una *vedette* mediàtica. El meu pare, de tradició profundament republicana i laica, no podia acceptar la immisció d'autoritats religioses en el joc polític. I després, el record de l'actitud de la majoria de l'Església durant la guerra civil no anava pas a favor seu. L'oposició entre el meu pare i l'abat Escarré fou forta i, sortosament, gràcies a la intervenció de Ramon Sugranyes de Franch, professor a la Universitat de Friburg, no conduí a una ruptura. I Escarré va ser posat fora de joc.

Per tant, des de mitjans dels anys 60, l'acció del meu pare es va girar sobretot vers els catalans de l'interior, fins a tal punt que els visitants que venien de Catalunya eren cada vegada més nombrosos, sovint fins podíem oblidar que encara érem uns exiliats. Però la realitat ens ho recordava. I la realitat, era, sobretot, els altres exiliats amics nostres. En vull senyalar dos. En primer lloc, el poeta Ventura Gassol. Era un homenet panxut que vivia a un kilòmetre de nosaltres en una petita masia més avall de la nostra propietat. Era un ésser afectuós i original. Havia estat secretari de Francesc Macià i això li conferia una aura extraordinària. Però ell havia estat seminarista també i li'n quedava algu-

Ventura Gassol i la seva esposa Lucie a la finca Les Sablons. (Arxiu Nacional de Catalunya)

na cosa en les seves maneres. No és que hagués estat cautelós, al contrari, la seva franquesa era total, però d'una manera dolça característica seva. Així durant la guerra, en l'exili suís, havia denunciat les tendències feixistoides de Charles Ferdinand Ramuz, crim de lesa majestat que li havia portat molts disgustos! Era, a més, un poeta. No només un poeta pels seus escrits sinó en tota la seva vida. A casa seva tot volia ser poesia. El jardí de la seva masia era una poesia: els arbres, les plantes, tot tenia una significació esotèrica, lírica.

El seu saló també era una poesia, decorat (sobrecarregat) d'objectes tan diversos com fascinants, records de Catalunya, estatuetses, altarets. M'encantava d'anar a casa seva, era entre un «Alícia al País de les Meravelles» i «El mag d'Oz». No estic segur que hagués fet gran cosa durant l'exili perquè Catalunya retrobés la seva llibertat, però ell, amb la seva presència, la seva fantasia, va permetre al meu pare de veure les coses sovint d'una manera optimista.

L'altra persona que va il·luminar la meua vida de fill d'exiliat fou la viuda del president Companys, Carme Ballester. Una dona admirable, petitona, sempre molt elegant i jovial. La vida era molt dura per a ella, però en el meu record només la veig dolça i somrient. Vivia molt modestament. Treballava en una casa de costura i habitava en un petit apartament d'una sola peça sobrecarregat de records. Malgrat les dificultats financeres, es va ocupar d'una manera admirable del fill del President Companys, Lluïset, que estava en un asil psiquiàtric als afores de París. No era el seu fill, però ella en parlava amb tanta tendresa que s'hauria pogut creure el contrari. Ella era un petit raig de sol en la grisalla de l'exili. Una de les meves grans joies va ser d'assabentar-me que, després de molts anys de lluita, havia estat indemnitzada pel governament alemany de l'assassinat del president Companys i que la fi de la seva vida havia estat més

*Carme Ballester a França
(Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià)*

dolça. Almenys materialment, ja que malauradament no fou mai acceptada per la família Companys, que es va comportar molt malament envers ella.

A partir del començament dels anys 1970, els catalans de l'interior venien no solament cada vegada en major nombre sinó que cada vegada eren més importants. Joves intel·lectuals que tenien ganes de saber millor el que havia estat i el que podia ser una Catalunya lliure, com l'economista Josep Bricall, que va venir a instal·lar-se a casa nostra algun temps per a preparar la seva tesi. El pas per la nostra propietat de Saint-Martin-le-Beau havia esdevingut una etapa obligatòria per als homes polítics de la resistència interior. Quan jo era a casa, anava a buscar-los a l'estació, on baixaven del tren de París. Em recordo molt bé del dia en què vaig veure baixar d'un vagó un homenet amb un fulard roig. Em va semblar força insignificant. Era Jordi Pujol. Jo no sabia que l'havien posat a la presó per haver cantat l'himne nacional català! Jo no sabia tampoc que era banquer. Quan va haver marxat, vaig veure ben bé que el meu pare no l'apreciava gaire, però em va dir: «Aquest home un dia serà President de la Generalitat!».

França començà a comprendre també que l'esperança de la llibertat a Espanya i a Catalunya restava viva. El cor dels francesos s'havia decantat sempre per als republicans espanyols però, sota la Quarta República, alguns governs de dreta havien fet la vida difícil als republicans exiliats. A l'arribada al poder del General de Gaulle, André Malraux va ser nomenat Ministre de Cultura i creà un ambient de simpatia molt particular amb els seus antics companys d'armes que facilità els lligams amb el poder francès. El món de les arts i els intel·lectuals es van interessar també pels exiliats espanyols i catalans. Louis Amade, català francès, sotsprefecte de París i lletrista de Gilbert Bécaud, n'era el líder. Madeleine Chapsal, del setmanari *L'Express*, va venir uns quants dies a instal·lar-se a casa nostra per a escriure el guió del film *Morir a Madrid* de Frédéric Rossif. El film va tenir un gran ressò.

Finalment hi va haver els enviats de Madrid com Manuel Millá o el coronel Casinello, emissaris de Fraga Iribarne, el ministre de Franco. L'exili català constituïa aleshores una preocupació per a Madrid. A casa llavors tenien lloc unes reunions en el secretisme més absolut. El meu pare no me'ls presentava o si ho feia era amb uns noms que jo comprenia que no eren els que tenien de veritat. A taula els visitants parlaven poc i en castellà. Jo no sabia qui eren però veia ben bé que era Madrid qui venia ara a saber notícies a Saint-Martin-le-Beau. En moments com aquells surava a casa un ambient de novel·la d'espionatge a la John le Carré. A partir d'aleshores vaig comprendre que la Generalitat, els exiliats catalans i, sobretot el meu pare, podrien guanyar de veritat.

Per fi, Franco morí. Ho vaig saber tot mirant una televisió d'exposició en un supermercat Migros dels afores de Lausana. A partir d'aleshores tot va

anar molt de pressa. Molt de pressa perquè hi havia una voluntat per part de Madrid de resoldre el problema català. L'acció del meu pare al cap de la Generalitat a l'exili, la seva contínua preocupació d'unir en una sola veu, en una sola força, catalans exiliats i de l'interior va ser determinant i va permetre que Catalunya fos un element central i un símbol del retorn de la democràcia a tot Espanya.

El meu pare va tornar a Catalunya en tant que President en exercici de la Generalitat de Catalunya retrobada. El 1977, des del balcó del Palau de la Generalitat, va llançar el seu famós: «*Ciudadans de Catalunya, ja sóc aquí!*»

Jo no hi era.

Al meu pare li va fer pena, jo ho sé. Però el meu lloc no era estar al seu costat en aquells moments.

Encara que el fet de saber que era en aquell balcó va ser una de les alegries més grans de la meua vida.

*Josep Tarradellas i la seva esposa Antònia Macià al balcó de la Generalitat el 23 d'octubre de 1977
(Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià)*

Però jo, què havia fet per a ésser allí? Donar voltes a la manivela d'una *ronéotype*. Era derisori. La meua vida havia estat nodrida de la història i la cultura catalanes, que són el meu sòcol, de l'educació i la cultura franceses, que m'han format, de l'esperit i del mode de viure

suïssos, que m'han permès de créixer professionalment i afectivament. No, jo no era un exiliat que torna al país, jo no tenia necessitat de "tornar al país".

Com molts fills d'exiliats, jo sóc de diferents indrets. Em sento a casa meua a Barcelona i a París i a Renens. Tinc reflexos de bon suís quan el desgavell polític actual de Catalunya em molesta, m'irrita, m'amoïna, tinc reaccions de català davant l'espectacle de la vida política suïssa i sóc francès quan parlo i raono. És en aquesta diversitat on rau la riquesa que hereto de l'exili espanyol. L'exili pot ser una riquesa per als seus fills.

En aquest començament del segle XXI, on el nombre de refugiats sobrepassa els 60 milions de persones, l'exili espanyol i el català ens ha ensenyat que acollir-los dignament no és solament un deure humanitari, és també donar-los l'oportunitat, donar-nos l'oportunitat, d'enriquir el nostre món amb la diversitat.

I ara espero que potser dins de vint o trenta anys, d'altres diran: Jo sóc siri.
Jo sóc suís. Jo sóc francès. Jo sóc alemany.

Jo sóc ciutadà del món!

L'exili espanyol i català n'ha fornit un dels primers contingents.

Renens, any 2016

(Adaptació: Carme Eberenz-Greoles)

BARCELONA, ABRIL DE 1939: LLET, POLÍTICA I AJUDA HUMANITÀRIA

Sébastien Farré
Maison de l'Histoire, Université de Genève

16 d'abril de 1939, Barcelona. Sorpresos per una tempesta primaveral, la mirada vers l'objectiu del fotògraf, una vintena d'infants posen amb motiu d'una distribució de queviures. Alineats damunt la voravia, a l'entrada d'una cantina situada al número 55 del carrer de les Escoles Pies, al barri de Sarrià, a l'oest de la capital catalana, mostren un pot de llet condensada. Entre l'exercici imposat pels organitzadors i el seu agraïment per l'ajuda alimentària rebuda, és difícil d'interpretar el sentit de la seva mirada i els seus sentiments al moment de participar en aquesta escenificació.

Barcelona. 1939. ARCHIVES CICR, V-P-HIST-01854-26

Barcelona. 1939. ARCHIVES CICR, V-P-HIST-01854-34

A l'entrada d'una cantina penja la bandera helvètica. Associada a ella, una altra bandera, més petita, de la Creu Roja. Damunt de la porta, el retrat de José Antonio Primo de Rivera, el fundador de la Falange Española y de las JONS. A la dreta de l'entrada es descobreix sobre una altra fotografia un cartell re-

presentant el retrat del general Franco. Aquesta darrera imatge és present en tots els municipis ocupats per les tropes dels rebels des de l'any 1936. Evoca la intenció dels vencedors de sotmetre al nou ordre imposat per les armes a les poblacions derrotades del territori republicà.

Aquestes dues fotografies formen part d'una sèrie d'onze conservades al Centre d'Informació i Documentació de la Creu Roja Internacional i es poden consultar a la Web¹. Cal subratllar a més a més l'existència d'una altra sèrie d'onze fotografies que il·lustren una acció paral·lela duta a terme el mateix dia a Corbera del Llobregat, poblet de muntanya a 40 kilòmetres de Barcelona². Aquesta segona sèrie és interessant perquè ens permet de seguir d'una manera més precisa l'organització i distribució dels socors. Els infants estan units a la plaça central del poble, després són cridats individualment a avançar cap als porxos de l'Ajuntament. Allí, es presenten davant una taula, darrera la qual delegats de la Creu Roja Internacional distribueixen a cada nen o nena un o dos pots de llet condensada.

Aquestes fotografies evoquen les ambigüitats de l'acció humanitària, els actors de la qual de vegades fan el joc de la propaganda dels partits en conflicte, l'acció dels quals es desenvolupa en alguns casos acceptant el compromís polític, sortit de la negociació d'un terreny d'intervenció. Perquè conquerir els cors i els estómacs forma part de la voluntat d'un ordre nou entre les poblaci-

¹ Archives CICR (DR), V-P-HIST-01854-25 à 35, disponible a <http://avarchives.icrc.org> (consultat el 21 d'octubre de 2017)

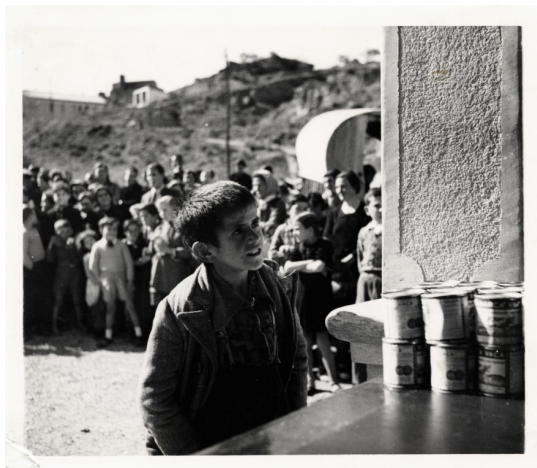
² Archives CICR (DR), V-P-HIST-01854-14 à 24, disponible a <http://avarchives.icrc.org> (consultat el 21 d'octubre de 2017)

ons vençudes. A part d'aquestes fotografies, els documents dels arxius del Comitè Internacional de la Creu Roja aporten poques informacions més.

Però són imatges que ens fan reflexionar sobre la neutralitat i la imparcialitat del dit Comitè Internacional, com també sobre les relacions de la institució ginebrina amb l'Espanya nascuda del cop d'estat del mes de juliol de 1936.

Més enllà d'aquestes intencions fonamentals, l'objecte central d'aquesta imatge és un pot metàl·lic d'uns vuit centímetres d'alçada que conté una mica menys

de 400 grams de llet condensada, molt probablement preparada per l'empresa Nestlé. El pot de llet condensada en conserva, instrument tecnològic que permet de conservar, transportar i distribuir el seu contingut alimentici en unes condicions difícils, constitueix un objecte emblemàtic de l'acció humanitària, des de la fi del segle XIXe. Entès com un producte miracle, la llet en les seves diferents formes industrials (llet pasteuritzada, llet en pols, llet condensada, etc.) és en primer lloc una resposta dels metges, dels filàntrops, dels nutricionistes i dels industrials a la mortalitat infantil... L'origen d'aquest fenomen remunta als anys 1830-1840, quan la llet apareix als Estats Units com un mitjà de reforma moral i social davant la misèria i els problemes lligats a la ràpida industrialització del país. És un moviment afavorit pel desenvolupament dels transports, però també per la generalització de la pasteurització de la llet a partir dels anys 1880³. En aquest context, la indústria alimentària desempenya un paper significatiu amb els nous productes làctics, com la llet concentrada ensucrada o les farines làctiques per a nadons de l'empresa Nestlé.

Corbera de Llobregat. 1939. ARCHIVES CICR, V-P-HIST-01854-15

³ E. M. DUPUIS, *Nature's Perfect Food: How Milk Became America's Drink*, New York, New York University Press, 2002, R. A. MECKEL, "Save the Babies": *American Public Health Reform and the Prevention of Infant Mortality, 1850-1929*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1990, J. H. WOLF, *Don't Kill Your Baby: Public Health and the Decline of Breastfeeding in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, Columbus, Ohio State University Press, 2001.

Durant la guerra civil, la llet desempenya una funció central en les accions dutes a terme per les organitzacions humanitàries no espanyoles. Des de l'hivern del 1936, en les grans ciutats i les zones devastades pels combats, les cantines reparteixen racions de llet als bebès i als infants. Els quàquers anglesos i americans, com també l'*Ayuda suiza* (càrtel format per organitzacions suïsses) estenen a partir de l'hivern 1936-1937 una xarxa de cantines en les quals els infants necessitosos reben un vas de llet amb pa o biscoits (i, de vegades, xocolata)⁴.

A l'exterior de la Península, l'imaginari de la llet fomenta la cristallització de solidaritats internacionals. Per a l'opinió prorepublicana, la intervenció humanitària permet de fer cristallitzar un engatjament solidari envers les víctimes del fascisme tot restant dins el marc legal dels governs que adopten la no-intervenció o una política de neutralitat envers els dos camps en conflicte. Per exemple, el *British Youth Foodship Committee* eixit del moviment pacifista britànic (*British Youth Peace Committee*) organitza un *Milk-Club* destinat a apadrinar els infants necessitats d'Espanya. A la fi de 1937, una *Milk Campaign* és iniciada pel moviment de les *Co-operative* i pel *National Council of Labor* que reuneix sindicats i *Labour Party*⁵. Els donadors són invitats a comprar en els magatzems fitxes *Co-op* on s'ha imprès «*Milk for Spain*», que valen sis penics. Per la seva part, des dels primer mesos del conflicte, el Comitè Internacional de la Creu Roja expedeix caixes de llet condensada vers les seves delegacions de Madrid, Burgos, Barcelona, València i San Sebastián, on s'organitza la distribució destinada a institucions i famílies. A la banda franquista, l'Auxilio Social procedia al repartiment de queviures, en particular als infants, en les ciutats desfetes pels exèrcits nacionalistes per tal d'assentar el nou ordre franquista.

Més enllà de la suposada eficàcia sanitària de les polítiques de la llet en el terreny humanitari, que han estat objecte de nombrosos crítiques, aquestes pràctiques sugereixen els lligams estrets entre acció humanitària, indústria alimentària i propaganda.

(Traducció: Carme Eberenz-Greoles)

⁴ R. SERRA I SALA, *Ayuda humanitària dels quàquers als infants de Catalunya durant la Guerra Civil*, (tesi doctoral), Girona, 2007, disponible a <<http://www.tdx.cat/handle/10803/7986>> (consultat el 21 d'octubre de 2017), F. MENDLESOHN, *Quaker Relief Work in the Spanish Civil War*, Lewiston, Edwin Mellen Press, 2002, J. VAN GELDER FORBES, « Recent Relief Programs of the American Friend in Spain and France, 1937-1939 », *Administration of Relief Abroad. A Serie of Occasional Papers*, 1943, p. 3-1.

⁵ J. FYRTH, *The Signal Was Spain: the Spanish Aid Movement in Britain, 1936-39*, Londres, New York, Lawrence and Wishart, St Martin's Press, 1986, S. FARRÉ, *Le Colis de guerre. Secours alimentaire et organisations humanitaires (1914-1947)*, Rennes, PUR, 2014.

LA RECEPCIÓ DE LA LLENGUA I LA LITERATURA CATALANES EN LA PREMSA ESCRITA DE LA CONFEDERACIÓ HELVÈTICA: LA CRÒNICA CATALANA I LA CRÍTICA SUÏSSA

Anton-Simó Massó i Alegret, Universität Zürich

1. Introducció

La presència de la cultura catalana com a invitada d'honor a la Fira del Llibre de Frankfurt de l'any 2007 va provocar un gran debat a la premsa suïssa sobre la identitat de la literatura catalana, la mateixa definició de llibre català i, de retruc, la recepció de la llengua i la literatura catalanes al centre d'Europa al llarg de la història.

Aleshores nosaltres ja vam intentar de fer un petit inventari sobre l'estat de la qüestió en l'article "800 años de literatura catalana y 500 años de libro catalán", que es va centrar sobretot en l'època medieval, anterior a la invenció de la impremta, i per això el vam subtitular "La era de los manuscritos" (Döhla/Montero/Báez, 2008: 467-487).

Ara que estem immersos en el IV Centenari del Concili de Constança (1414-1418) i nogensmenys en la commemoració del set-cents anys de la mort de Ramon Llull (1232-1316), el debat encara continua d'una forma positiva i molt productiva pel que fa a la publicació de llibres, d'articles divulgatius o especialitzats i, sobretot, en el camp de les traduccions.

Entretant han sortit al mercat petites joies bibliogràfiques com l'edició facsímil del *Vocabulari català-alemany*, publicat a Perpinyà per l'impressor jueu alemany Joan Rosembach l'any 1502; la reedició de les *Acta Concilii Constancien-cis* aplegades pel professor Heinrich Finke a principis del segle XX, que contenen molts documents catalans de l'època dels concilis de Constança i de Basilea, com les cartes de Guillem Fillastre, Pere de Falchs, Antoni Caixal i Felip de Malla adreçades al papa Luna i als comtes-reis Ferran d'Antequera i Alfons el Magnànim; o el catàleg de l'exposició *Die Humpis in Barcelona*, organitzada al Museu de Ravensburg el 2015 i editat per la historiadora Meike Knittel, que també ha donat a conèixer les cartes d'Antoni Tallander, conegut com *Mossèn Borra*, adreçades al rei Alfons el Magnànim des de Constança en l'obra col·lectiva *Die Gans ist noch nicht gebraten, Ein Lesebuch zum Konstanzer Konzil*. I el llibre *Spanien aus deutscher Sicht* (2004) de l'hispanista i catalanòfil alemany Dietrich Briese-meister, que dona molt bona informació sobre aquells impressors jueus que en-

tre d'altres coses feren possible les primeres edicions de clàssics catalans com *La Bíblia Valenciana* (1478) o *Tirant lo Blanc* (1490).

Tot plegat ja ens avisa de la pregonia presència de la llengua catalana a les terres de parla alemanya, recepció que sortosament encara dura i d'una manera molt especial a base de bones traduccions literàries com les versions de les obres de l'escriptora catalana Maria Barbal (*Pedra de tartera*, *País íntim*, *Emma*, *Càmfora*) dutes a terme per la catalanòfila Heike Nottebaum i el professor Pere Joan i Tous, o de les traduccions de les novel·les d'autors catalans com Mercè Rodoreda (*Mirall trencat*, *Aloma*, *Quanta, quanta guerra...*, *La mort i la primavera*) a càrrec de l'escriptora alemanya establerta a Suïssa Angelika Maass, i Jaume Cabré (*Les veus del Pamano*, *Senyoria*, *Jo confesso*) publicades per les traductores alemanyes Kirsten Brandt i Petra Zickmann, entre moltes altres, que han esdevingut autèntics bestsellers editorials al llarg de les darreres dècades.

La Suïssa de parla francesa també ha acollit intel·lectuals, artistes, polítics, escriptors i periodistes catalans des de temps immemorials i ha estat bona receptora i difusora de la llengua i literatura catalanes. Només cal citar l'edició de la versió francesa d'*El llibre dels àngels* de Francesc d'Eiximenis (1327-1409), publicat a Ginebra l'any 1478, considerat com el primer llibre imprès a la ciutat del llac Léman.

De tot això també ens hem anat fent ressò en els nostres articles publicats a la revista catalana de Suïssa *Plançó*: "Els papes catalans", "Poetes, seminaristes i capellans", "Mercè Rodoreda a Suïssa", "Però en la sequedat arrela el pi", etc.

Ara, tanmateix, toca parlar de la recepció de la cultura catalana a la premsa escrita de la Confederació Helvètica, tal com ja vam fer en el context del col·loqui sobre *Nostàlgia i exili. La presència de la cultura catalana a Suïssa durant la segona meitat del segle XX* celebrat a la Universitat de Neuchâtel l'any 2016; i ensem de la recepció de la cultura catalano-suïssa a les terres de parla catalana.

2. El catalanisme

De bell antuvi Suïssa ha gaudit d'un cert prestigi i admiració entre els homenots del catalanisme polític des de mitjans del segle XIX. Si més no, així ha quedat palès en els seus escrits periodístics, històrics i polítics. La Confederació Helvètica serví de model al polític català republicà federal Francesc Pi i Margall a l'hora d'escriure el seu llibre *Las Nacionalidades* (1876); Valentí Almirall li va dedicar un capítol en el seu clàssic de la literatura política catalana *Lo Catalanisme* (1886) dins l'apartat de *Soluciones Republicanas*; i Enric Prat de la Riba en fa un elogi democràtic a *La nacionalitat catalana* (1906).

De tots tres fou Valentí Almirall, fundador del primer *Diari Català* (1879-1881) amb la decidida intenció d'omplir de contingut polític el moviment cultural literari

de *La Renaixença*, qui més viatges va fer a Suïssa i qui més articles periodístics va escriure sobre la Confederació Helvètica (Termes, 2000: 149-158).

Ara podem gaudir amb la lectura del *Diari d'un turista en Suïssa* (1880) i de tots els interessantíssims articles suïssos de Valentí Almirall gràcies a l'excel·lent edició de les seva *Obra Completa I (1867-1879)* i *Obra Completa II (1880-1884)*, comentada per l'historiador Josep Maria Figueres i publicada per l'Institut d'Estudis Catalans (Almirall, 2009 i 2013).

La coberta del vapor, plena de gom a gom, exigeix una mirada d'atenció. S'hi parlen totes les llengües i amb freqüència la catalana; sense cuidar-se ningú de son veí, reserva tothom sa curiositat per a examinar los paisatges que se van presentant a mida que el vapor fa via [...]. Senyores i noies elegantment vestides; parelles enamorades que fan son viatge de nuvis; grupos de turistes amb sos trajos de campanya; famílies completes amb ses criatures i ses cambreres i sos innombrables paquets i maletes; estrats anglesos lacònics i forts com sempre, alemanys amb ses sempiternes ulleres, francesos e italians en animades converses; tothom va i ve, ningú amaga sa admiració. De vegades s'embarca a bordo algun cantador italià o alguna música o concertista, generalment no vulgars, i ses notes, alegres o melancòniques, suavitzen los cops secs del pistó de la màquina, i barrejades amb la fumera del vapor s'escampen per l'aire sobre les blavenques aigües del llac (Almirall, 2013:208-210).

Els setze articles que componen el *Diari d'un turista en Suïssa* foren publicats a *La Veu de Catalunya* i al *Diari Català* entre el 8 d'agost i el 12 d'octubre de 1880 i descriuen el viatge que Almirall va fer a través de la geografia helvètica des de Ginebra fins als Grisons passant pel llac de Constança tot prenent uns detallats apunts impressionistes sobre el paisatge, les ciutats i el sistema socioeconòmic suís, plens de divertides anècdotes humanes i, ai las!, comparant Suïssa amb Catalunya.

Valentí Almirall també va escriure articles en castellà sobre Suïssa i gairebé sempre de to positiu amb títols tan descriptius com “Una revolución pacífica”, “Un buen ejemplo” o “En un pueblo libre”, publicats al diari republicà de Barcelona *El Diluvio* els dies 13 d'agost, 21 de novembre i 7 de desembre de 1888.

Naturalment hi ha altres polítics catalanistes històrics que han viatjat i escrit sobre Suïssa com Ramon Enric Bassegoda i Amigó (1856-1920), fundador del setmanari *La Llar* i col·laborador del diari *La Renaixença*, que va escriure uns *Records de Suïssa* malauradament difícils de trobar a les llibreries.

Valentí Almirall diu en els seus articles que ha parlat amb catalans de Suïssa. Ara caldria saber fins a quin punt va penetrar el catalanisme polític entre els catalans suïssos del segle XIX, que de fet estaven agrupats en la *Sociedad Española de Beneficencia en Suiza* (1882-1982).

A partir de les llistes de socis que n'hem pogut consultar fins ara, és evi-

dent que la majoria d'ells eren catalans i també ho eren en bona part tant la gastronomia com la música de les seves festes. Políticament, però, no sabem quina era la ideologia predominant entre els catalans de Suïssa.

La petita història de la *Sociedad* (SEB) publicada pel llibreter Jaume Romagosa de la llibreria Iberia de Berna amb el títol *Un siglo de vida española en Suiza: La Sociedad Española de Beneficencia cumple cien años* (1982), més aviat sembla respirar una mena de patriotisme espanyol nostàlgic i demostra una molt bona relació amb els representants oficials de l'Estat espanyol a la Confederació Helvètica.

Al fullet editat per la SEB arran de la mort del prohom català Pere Gorgot i Bayer (el dia 11 d'abril de 1956), que fou fundador de la Bodega Española de Zuric i President Honorari de l'associació, podem llegir el discurs pronunciat pel Cònsol d'Espanya a Zuric, Don Santiago Sangro, que diu:

Don Pedro Gorgot ha sido para nosotros ejemplo de caballero, de cristiano y de patriota, pues su vida entera la dedicó al cumplimiento de nobles ideales... Patriota insigne e ilustre, modelo y ejemplar. A pesar de los beneficios que le hubieran reportado nunca quiso dejar de ser español, y español quiso morir y murió. Todas sus ilusiones se centraban en aquellos días de vacaciones en que volviera a pisar sus tierras catalanas y a recibir los rayos ardientes de nuestro sol español (Sociedad, 1956: 4-5).

De la història de la SEB també n'ha parlat el prohom català de Schaffhausen Max Armestoy en la seva sèrie d'articles "L'emigrant, I, II i III", publicats a la revista *L'Informador* de Martorell (30 de març, 6 d'abril i 8 de juny de 2001) i en el seu article "Els inicis de l'emigració catalana a Suïssa" de la revista *Plançó* del 2011 (*Plançó*, 2011: 90, 31-36). La història definitiva d'aquesta *Sociedad* tanmateix encara està per fer i el dia que es faci probablement hi haurà més d'una sorpresa.

La mostra més evident de la presa de consciència del fenomen catalanista a Suïssa és el número 1 de la revista *L'Emigrant, Butlletí del Centre català-suís/Bulletin des Amitiés catalanes de Suisse*, publicat a Berna el mes de gener de l'any 1933. El seu editor era el periodista F. A. Schmid, president del Centre (Català) de Berna i autor del llibre *Suïssa, democràcia i federalisme* editat per l'Editorial Barcino (Col·lecció Popular Barcino, 91) l'any 1933.

Aquest número històric de la revista *L'Emigrant* també conté un parell d'agradables sorpreses literàries: l'article autobiogràfic de l'escriptora gironina Aurora Bertrana "Com jo vaig conèixer la Suïssa" o "La Rezia alla Catalunya" del poeta retoromànic mossèn Florin Camathias: "Catalans e Retoromans han lur niebel origin, lur atgna svillupaziun, historia e cultura" (*L'Emigrant*, 1933: 1).

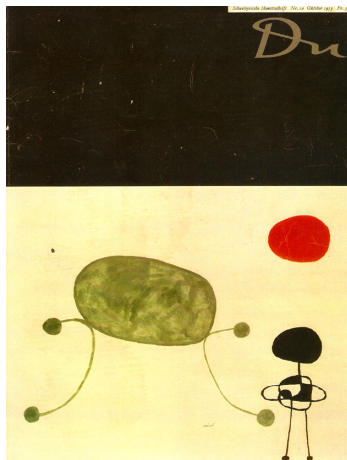
On sí que van arribar els ecos del catalanisme polític d'una manera clara fou a la premsa suïssa professional. Nosaltres n'hem agafat dos exemples molt il·lustratius de la primera part del segle XX que parlen del període de la Restauració, Dictadura de Primo de Rivera i Segona República.

Tot fullejjant l'hemeroteca del diari suís alemany *Neue Zürcher Zeitung* hem trobat una cinquantena d'articles de fons i d'editorials sobre el procés autonomista català, que va començar a principis del segle XX i va culminar amb la restauració de la Generalitat de Catalunya en el marc de la Segona República Espanyola l'any 1931, però que malauradament es va frustrar amb la Guerra Civil (1936-1939).

Els títols dels articles són ben expressius: "Die Forderungen der Katalonier" (NZZ, 16-VI-1900), "Die katalanische Frage" (NZZ, 3-III-1925), "Der katalanische Separatismus" (NZZ, 10-IX-1926), "Die katalanische Frage. Eine Regierung der Generalität Kataloniens" (NZZ, 19-IV-1931), "Katalonien. Die Katalanische Republik-Generalität" (NZZ, 7-VI-1931), "Das katalanische Statut" (NZZ, 13-VII-1931), "Die Zukunft Kataloniens. Eine Unterredung mit Macià" (NZZ, 30-I-1933), "Francesc Macià gestorben" (NZZ, 27-XII-1933), "Katalonien und der spanische Staat" (NZZ, 19-VI-1934), "Erhebung Katalonien gegen Madrid" (NZZ, 8-X-1934), "Wiederherstellung der Autonomie Kataloniens" (NZZ, 9-IX-1935), "Eine neue Partei in Katalonien PSUC" (NZZ, 26-VII-1936), "Die Wirren in Katalonien. Die Lage in Barcelona" (NZZ, 7-V-1937), "Revolutionäre Konvulsionen in Katalonien" (NZZ, 8-VI-1937), "Die Isolierung Kataloniens" (NZZ, 5-IV-1938), "Das Schicksal Kataloniens" (NZZ, 16-I-1939), etc. Els corresponsals del *Neue Zürcher Zeitung* es veu que estaven molt ben informats i els seus articles constitueixen encara avui dia una lliçó d'història contemporània.

Un altre diari suís que també informava amb rigor sobre la situació política d'Espanya i de Catalunya d'aquesta època era el *Journal de Genève* puix tenien un corresponsal de luxe que era l'historiador, escriptor i periodista Ferran Soldevila.

Gràcies al llibre d'Albert Balcells i Enric Pujol *Ferran Soldevila, Entre la dictadura i la revolució* hem tingut accés a la versió catalana dels seixanta-sis articles publicats en francès al diari ginebrí *Journal de Genève* (entre el dia 1

de gener de 1926 i el 28 de març de 1936) per l'historiador català, signats amb les sigles A. K.

Amb aquesta interessant sèrie d'articles escrits per un historiador, escriptor i periodista català de prestigi podem dir que l'esperit de la cultura catalana del catalanisme va entrar a les cases dels suïssos de llengua francesa per la porta gran i probablement va ajudar a contrarestar l'anticatalanisme d'altres periodistes com els que llegien a la casa de la família suïssa de l'escriptora gironina Aurora Bertrana, tal com ella mateixa ens conta en les seves *Memòries*:

Semblava exactament com si ells haguessin viscut la guerra i jo només l'hagués llegida en un d'aquells impostors diaris d'esquerra: La premsa *roja*, en deien ells [...]. Només ells posseïen la veritat. Aquesta veritat els la servia la premsa local, especialment *Le Courrier de Genève*, publicació catòlica que la família llegia com qui llegeix l'Evangeli (Bertrana, 2013: II, 165).

Aurora Bertrana, que va viure a Suïssa entre 1923 i 1949 (amb interrupcions) també va col·laborar en diverses publicacions de la Suïssa francesa com *La Semaine Littéraire* de Ginebra, *Suisse Contemporaine* de Lausana o *La Gazette de Lausanne*; i a publicacions catalanes de l'exterior com *L'Emigrant*. Els seus articles, però, eren més aviat literaris.

3. L'exili

La Confederació Helvètica ha estat tradicionalment terra d'acollida d'exiliats. Hi ha molts llocs emblemàtics a Suïssa com el cafè Odeon de Zuric a les taules del qual hi han conspirat polítics o ideòlegs de l'exili de la talla de Marx i Lenin.

Els exiliats catalans del segle XX, però, en general van cercar el seu refugi a la Suïssa francesa per raons lingüístiques o de proximitat geogràfica. Membres de la família reial com Don Joan de Borbó, comte de Barcelona; eclesiàstics com el cardenal Vidal i Barraquer —el Cardenal de la Pau—, i el canonge Carles Cardó; polítics de dretes i d'esquerrres com Lluís Nicolau d'Olwer, Francesc Cambó i Josep Tarradellas; periodistes que han creat escola com Eugeni Xammar i Josep Pla; escriptores com Aurora Bertrana, Mercè Rodoreda o Cèlia Suñol han viscut períodes més o menys llargs de la seva vida i han deixat la seva petjada literària a Suïssa.

La repercussió de la cultura catalana de l'exili a la premsa, tanmateix, és un tema difícil de sintetitzar per raons òbvies. A l'interior s'imposa un període de silenci pel que fa a les publicacions periòdiques en llengua catalana i les poques que s'imprimeixen són clandestines. A l'exterior hi ha les publicacions catalanes de la diàspora, sobretot a Amèrica, que tot i ser de gran qualitat literària han de sobreviure en unes condicions difícils i sovint són de vida efímera.

I la premsa internacional, en general, una vegada més s'oblida de Catalunya i dels catalans perquè hi ha temes d'actualitat més importants com la confrontació entre el comunisme i el feixisme durant l'època de la Segona Guerra Mundial.

Els dos darrers articles que parlen de Catalunya al diari *Neue Zürcher Zeitung* a la fi de la Guerra Civil són "Der Bürgerkrieg in Spanien. Der Vormarsch in Katalonien. Ein Aufruf Francos" (NZZ, 17-I-1939) i "Wiederaufbauprobleme der katalanischen Wirtschaft" (NZZ, 20-I-1939). Després caldrà esperar fins l'any 1960 quan arran de la visita del general Franco a Barcelona hom torna a parlar de Catalunya: "General Franco auf Besuch in Katalonien" (NZZ, 9-V-1960). I a partir d'aquesta visita surten una sèrie d'articles molt interessants sobre la societat catalana: "Besuch in Katalonien I. Landschaft und Charakter. Wirtschaftszentrum Spaniens. Konflikt mit Kastilien" (NZZ, 15-VI-1960), "Besuch in Katalonien II. Die Kirche als Hüterin der katalanischen Sprache. Separatismus und Autonomie-wünsche" (NZZ, 16-VI-1960), "Besuch in Katalonien III. Innenpolitische Wandlungen. Die Vanguardia. Im Palacio de la Música. Der Prozess Pujol. Die Kirche" (NZZ, 30-VI-1960), etc.

Entremig, a part d'uns quants articles dedicats al gran violoncel·lista català Pau Casals, que era molt popular a Suïssa, hi ha el silenci més absolut.

Silenci al cor del bosc, en els grans cims silenci.
i en els estels silenci més pregon.
Moments religiosos: apar que Déu repensi
el silenci que fou abans del món.

Ans que el brogit fou el silenci (Cardó, 1951:49)

A Suïssa, però, hi passaven coses molt importants per a la cultura catalana, com la redacció de la poesia mística de Carles Cardó, escrita a Friburg i a Leysin entre 1937 i 1950, i aplegada en el llibre *El càntic nou* per l'Editorial Ariel de Barcelona l'any 1951, en plena dictadura franquista.

Aquestes coses les hem anat sabent anys després gràcies a bons llibres de memòries, epistolaris i antologies que s'han publicat a posteriori. Per exemple *Seixanta anys d'anar pel món* del periodista Eugeni Xammar, que ens explica com era la Ginebra dels anys vint i les primeres passes de la flamant Societat de Nacions vistes per un català (Xammar, 1991: 228-234).

I gràcies també a *Els escenaris de la memòria* de Josep Maria Castellet hem pogut entrar a l'apartament ginebrí de la Rue du Vidollet---, en el qual va escriure algunes de les millors novel·les de la literatura catalana l'escriptora barcelonina Mercè Rodoreda, sempre tan gelosa de guardar la seva intimitat (Castellet, 1988: 29-52).

Per altra part, la professora Cristina Badosa ens ha proporcionat moltíssimes dades sobre el controvertit exili de Josep Pla en el seu llibre *Jose Pla, El difícil equilibri entre literatura i política (1937-1939)*.

Ara sabem que el seu famós article “Zuric”, dedicat a aquesta ciutat, es publicà inicialment al dominical *La Veu del Diumenge* (13-V-1934); posteriorment tornà a aparèixer en castellà a la revista *Destino* (3-X-1942); i finalment tornà a sortir reelaborat en llengua catalana a les *Cartes de més lluny*, editades al volum cinquè de l'obra completa que porta per títol *El nord* (Pla, 1967: 297-300). Aquest també és un bon exemple de com pot arribar a ésser de laberíntica la literatura catalana (Badosa, 1994: 299-302).

A les nits volto pel barri de les tavernes i hi ha moments que tinc la sensació de trobar-me en un barri de port. Em vénen ganes – tanta és la il·lusió – de posar-me les mans a la butxaca del pantalon i deixar-me anar en el corrent obscur de les coses. Després veig, però, que en els sofàs dels racons dels bars, dins d'una llum sèpia i groga, hi ha uns suïssos amb coll de cel·luloide i punys rodons, avorrits, democràtics i seriosos... (Pla, 1967: 297-300).

Sobre l'acollida que reberen els eclesiàstics catalans exiliats a Suïssa a l'època de la Segona República, la Guerra Civil i el Franquisme s'han publicat molts articles i entrevistes a les revistes montserratines *Germinabit* (1949-1959) i *Serra d'Or* (1959-2016).

Fins que no van sortir els llibres fonamentals de mossèn Ramon Muntanyola *Vidal i Barraquer, cardenal de la pau* (1976) i *Les dues tradicions, Història espiritual de les Espanyes* (1977) del canonge Carles Cardó, la revista *Serra d'Or* fou una bona font d'informació a partir dels anys seixanta, no només sobre el catalanisme eclesiàstic sinó àdhuc sobre la recepció exterior de la cultura catalana en general.

Als articles “Vidal i Barraquer, cardenal de Catalunya”, de Josep Massot i Muntaner, “Un retorn que ens compromet”, de l'abat Cassià M. Just, o “Exili i mort a Suïssa” del professor Ramon Sugranyes de Franch, cal afegir-hi altres treballs com “Carles Cardó, eclesiàstic noucentista”, de Jaume Lorés, “Rafael Patxot retrobat”, de Josep Massot i Muntaner o “Sugranyes de Franch, un llarg testimoniatge catòlic”, d'Emili-J. Boix-Fuster, i molts altres que citarem en els propers capítols sobre la presència de la catalanística a les universitats i de la diàspora catalana agrupada a l'entorn dels centres catalans de Casa Nostra de Suïssa.

4. La catalanística

La catalanística europea també patí la sotragada institucional que representà la Guerra Civil Espanyola, la Dictadura Franquista i la Segona Guerra

Mundial, tot i que entre els exiliats hi havia catalanistes de renom que portaren l'*esperit de Catalunya* a diversos països europeus.

En el cas de la Confederació Helvètica aquest fenomen es va donar tant a la Suïssa de parla francesa com a la Suïssa alemanya. El llibre de Ramon Sugranyes de Franch *Militant per la justícia, Memòries dialogades amb el pare Hilari Raguer* (1998) és una bona introducció a la situació de la catalanística de postguerra a Suïssa.

Així mateix la revista *Serra d'Or* ens serveix una vegada més de font divulgativa amb articles com "La cultura catalana a Friburg" del professor Sugranyes de Franch; i de d'altres autors sobre els Jocs Florals de la Llengua Catalana de Zuric (1968), Tubinga (1970), Brusel·les (1971), Ginebra (1972), Lausana (1976) o Munic (1977). I també hi trobem articles que parlen del IV Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes de Basilea (1976) o sobre els lingüistes catalans que han impartit classes a les universitats suïsses i alemanyes com Germà Colon, Antoni Pous o l'alemany Johannes Höslé.

Del dit col·loqui de Basilea de 1976 s'editaren les actes a cura del professor Germà Colon a la Biblioteca Abat Oliba-Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1977) i entre els lingüistes que hi participaren hi havia catalanistes que han treballat a Suïssa com Rolf Eberenz, Artur Quintana o Pere Ramírez.

Si bé la feina dels hispanistes i catalanòfils circula per l'àmbit de les publicacions científiques i de les revistes especialitzades, de tant en tant surten iniciatives que pel seu caràcter més divulgatiu o comercial arriben al nivell de literatura de quiosc i apropen la cultura catalana a públics més diversos sense baixar gaire el llistó cultural.

Aquest és el cas de *Geo* i *Merian*, revistes de divulgació històrica i geogràfica publicades a Alemanya però que també es venen molt a Suïssa, i que parlen amb certa periodicitat dels pobles i ciutats dels Països Catalans amb veus autoritzades d'escriptors i assagistes de la talla de Sempronio, Josep Pla, Néstor Luján, Marià Manent, Joan Fuster, Pere Verdaguer, Robert Lafont, Josep Moll Marquès, Josep Maria Carandell, Josep Maria Castellet, Oriol Bohigas, Til Stegmann, etc.

Posats a triar un article modèlic entre els que s'han publicat en alemany al llarg dels darrers cinquanta anys en aquest tipus de revistes jo triaria "Vom Königreich

zum Paradies der Fremden“ (*Merian* 7-VII-1970) del gran assagista valencià Joan Fuster, puix no només descriu d'una manera magistral la història rica i diversa de les terres de parla catalana, sinó que a més a més era un article profètic en molts aspectes del desenvolupament socioeconòmic actual dels Països Catalans.

Dem Ausländer, der an die spanische Mittelmeerküste denkt, werden sich sogleich drei oder vier Gemeinplätze aufdrängen, es sei denn, er kenne Land und Leute sehr gut. Da ist vor allem natürlich das Meer, nicht irgendein Meer, beileibe nicht, es ist das Meer des Homer und der klassischen Marmorleiber, nicht mehr, nicht weniger als das. Das Mittelmeer ist hellenisch – hellenisch à la Goethe oder à la Hölderlin oder à la Byron – je nach Geschmack und Definition. Und darauf folgt, in kurzem Abstand, der Hinweis auf die Mauren, was schon mehr besagt; denn was wir heute Spanien nennen, war in der Tat jahrhundertlang unter muslimanischer Herrschaft, und diese Erinnerung zaubert eine wollüstige und schmachtende Exotik vor einen Hintergrund aus Palmen und Gitarren (Fuster, 1970: 7-14).

Joan Fuster també va col·laborar activament en les publicacions catalanes de l'exili i estava en contacte amb els lectors de català de les universitats de Zuric (Antoni Pous) i de Constança (Josep Grau). A Josep Grau i Colell, *l'Ermità dels Alps*, li va prologar el llibre de poesies *Joc d'arrels i d'estels* (1964) i a Antoni Pous el va visitar durant un viatge a Suïssa al pis de Feldmeilen a la vora del llac de Zuric, on segur que parlaren dels seus projectes editorials com *Reduccions*, revista de poesia, puix tal com hom explica al primer número publicat a Vic el mes de maig del 1977, tant la idea com el mateix nom de la revista foren inspirats per Pous, poeta de Manlleu i com hem dit, lector de català de la Universitat de Zuric i també de la de Tübinga.

Antoni Pous i Argila (1932-1976) malauradament no va poder veure mai la revista *Estudiants de Vic* 1951, editada pels seus companys catalans, i per això en un sentit acte d'homenatge el número 1 de *Reduccions* comença amb el seu poema *Zürichsee*:

Córrer de silenci mut, dens de calitja humida.
A mig pendís de la nostra edat, fondall avall
cap al llac, un home atura un batre
afogat de gavines. Llac espillat d'ungles!
Ull clivellat de la terra! Per l'entreuix del cel
com regala sang el puig antic dels homes!
Nin o ja noy, rusc, com t'eixamenes de crims
per l'ayre que us lliga! Ara, d'aquesta vora, arriba
l'enllapissada de la nafra solar... (Pous, 77: 7-9)

Aquesta revista *Reduccions* ha estat un èxit literari i editorial, i avui dia encara s'edita. Al número 4 del mes d'abril del 1978 es van publicar deu poemes més d'Antoni Pous, la seva correspondència amb el mestre Carles Riba i

un article seu sobre “El món de Salvador Espriu i el nostre”. I al número 65/66 del març-juny de 1996 es publicaren les versions de les poesies del poeta alemany Paul Celan fetes en català per Antoni Pous.

Els catalanistes de la Confederació Helvètica també han collaborat sistemàticament en les publicacions de la diàspora catalana *Plançó*, *Ginebra*, *L'Esqueix*, *Informació- Ginebra*, o el *Butlletí del Centre Català de Lausana*, que van aparèixer als anys seixanta a recer de la federació de centres catalans, aviat anomenats delegacions, de Suïssa anomenada Casa Nostra; i, ara i adés, als suplementes culturals dels diaris *Neue Zürcher Zeitung*, *Tages-Anzeiger*, *Tagblatt*, *Der Landbote*, *La Quotidiana*, etc., tal com podrem comprovar en els propers capítols.

I, és clar, també han publicat a la *Zeitschrift für Katalanistik-Revista d'Estudis Catalans*, editada per l'Associació Germano-Catalana/Deutscher Katalanistenverband, que ja ha tret una trentena de gruixuts números anuals amb treballs científics, articles i recensions a càrrec de professors, estudiants i catalanistes de tots els països de parla alemanya.

Pel que fa a Suïssa hi han publicat articles les catalanòfiles Carme Eberenz-Greoles sobre “Bernhard Schädel i els Països Catalans” (3, 137-166); Gabriela H. Venetz amb “Il Codice Aragonese (1458-1460) (22, 273-292); i Sophia Simon amb “Algherese? Sì, ma solo per scherzare. Zum Gebrauch katalanische Veratzstücke in der Jugendsprache von L'Alguer” (22, 37-70); i el professor Germà Colon Domènech amb l'article “Coromines i l'estudi del català” (20, 2007 21-34).

Entre els hispanistes catalanòfils de Suïssa hi ha uns quants noms que destaquen per la seva producció de treballs científics en diverses revistes especialitzades com *Estudis Romànics* o *Llengua & Literatura*, etc., del que en podríem anomenar *Escola de Basilea*, que es va formar sota el mestratge del professor castellanenc Germà Colon i que inclou romanistes de prestigi com els professors Rolf Eberenz, Pere Ramírez i Beatrice Schmid o la traductora i editora de clàssics catalans Gret Schib Torra.

5. Els anys 60

Durant la dècada dels anys seixanta *els temps també estaven canviant* en el camp de la projecció exterior de la cultura catalana; i a Suïssa d'una manera molt especial. Per una banda arriba a la Confederació Helvètica una nova onada de catalans, que algú ha batejat com *exili econòmic*, que a poc a poc es va anar agrupant al redós de la federació de centres catalans de Casa Nostra (1963): Casa Nostra de Zuric, Casa Nostra de Winterthur-Schaffhausen, Casa Nostra-Grup Montseny de Baden-Wettingen, Casa Nostra de Berna, Casa Nostra de Basilea, Casa Nostra de Ginebra i el Centre Català de Lausana.

Aquests nous catalans de Suïssa amb el pas del temps esdevenen *altres suïssos* i amb la seva xarxa familiar i cercle d'amics constitueixen una nova massa crítica que també es fa ressó de la *segona renaixença* de la cultura catalana que hom viu tant a la Catalunya interior (resistència) com a la Catalunya exterior (exili), que ja fou profetitzada als anys de la postguerra pel gran poeta català Carles Riba.

Els nous fenòmens mediàtics, polítics i culturals dels Països Catalans com la nova cançó catalana, les Edicions 62, l'Òmnium Cultural, la Gran Enciclopèdia Catalana, les Comissions Obreres, l'Assemblea de Catalunya, etc.; arriben amb les maletes dels nous emigrants i nogensmenys a les motxilles dels turistes suïssos i dels estudiants alemanys cap al centre d'Europa.

Un dels fundadors de Casa Nostra i pal de paller de l'emigració catalana de Suïssa durant la segona meitat del segle XX fou l'enyorat poeta i catalanòfil Josep Grau i Colell (1937-1995), ja esmentat, que amb els seus llibres i articles va col·laborar definitivament en el manteniment de la flama de la catalanitat dins de la colònia catalana helvètica i a la seva integració cordial dins la societat suïssa.

Josep Grau va sintetitzar magistralment aquest nou fenomen en un article de la revista *Serra d'Or* del mes de març de 1969:

Era el dia 21 de març de 1957. Vaig agafar un taxi perquè em portés a l'estació de França, de Barcelona. En pagar, el taxista em féu: "Cap on aneu, jove?". "Cap a Suïssa", vaig contestar. "Ah, Suïssa –va exclamar–, si jo tingués els vostres anys, també hi aniria, a aquest país tan bo." S'han escolat més d'onze anys, però aquest breu diàleg, no l'he oblidat encara.

Hi ha la Suïssa verda de prats i de boscos; la Suïssa blava de llacs; la Suïssa blanca dels Alps. La Suïssa dels bancs i del turisme de bossa grossa; la de la indústria, la de les vaques tòpiques i la del capital. La Suïssa dels municipis i els cantons autònoms dintre la Suïssa federal. La Suïssa de les quatre llengües nacionals; la Suïssa dels suïssos i també la Suïssa dels immigrants (Grau, 1969: *Serra d'Or* 114, 33-36).

L'article de Josep Grau parla d'una gent i d'un país nou que contrasta amb la visió tradicional dels catalans de Suïssa que havien transmès els escriptors i periodistes històrics com Agustí Calvet i Pasqual, *Gaziel*, exdirector de *La Vanguardia*, que en el seu llibre de viatges *Seny, treball i llibertat* (1961) fa una descripció molt idealitzada de Suïssa, en consonància amb la tradició suara esmentada del catalanisme.

El llibre de Gaziel, si més no, conté pàgines memorables com la descripció de la visita a la llar del prohoms i gran mecenes català Rafael Patxot:

Patxot viu com el gran burgès que és, als afores de Ginebra, del cantó de Llevant, en un barri d'aquells que a les repúbliques ibero-americanes en diuen un *barrio residen-*

cial, perquè els rics hi tenen les millors finques, voltades de jardins. El domicili del meu amic és el número 3 del carrer *des Contamines*, al segon o tercer pis d'un gran immoble modern; al davant i als costats té una petita prada, amb arbres antics, que li donen un espai lluminós i li fan un cinyell de silenci (Gaziel, 1970: 1208-1212).

Envoltat d'aquest gran cinyell de silenci, però, Rafael Patxot i Jubert hi escrigué unes abundades memòries intitolades *Adéu a Catalunya, Guaitant enrera* (1952), que també contenen un recull dels seus articles periodístics de joventut publicats als diaris catalans de l'època: *Il·lustració catalana*, *La Veu de Catalunya*, *La Publicitat*, *La Nau*, etc.

Josep Grau i Colell, tanmateix, no només escrivia articles sobre l'emigració catalana i sobre els catalans de Suïssa, sinó que també informava sobre temes crucials de la història política de Confederació Helvètica i n'és un bon exemple l'article publicat al número 181 de la revista *Serra d'Or* del mes d'octubre de 1974 dedicat a "El Jura, un nou cantó suís?", pàgines 81-82 del número 181 del *Serra d'Or* del 15 d'octubre de 1974.

A partir dels anys seixanta, doncs, comença una nova etapa molt més activa pel que fa a la recepció de la cultura catalana a Suïssa, i això es nota tant en l'àmbit de les arts plàstiques (Joan Miró, Antoni Tàpies, Santiago Calatrava), com en el món del teatre (Els Joglars, Els Comediants, La Fura dels Baus, Núria Espert), de la música (Pau Casals, Tete Montoliu, Josep Carreras, Montserrat Caballé, Jordi Savall) i de la cançó (Raimon, Lluís Llach, Toti Soler, Maria del Mar Bonet), i sobretot es nota en la presència d'articles que parlen sobre la llengua i la literatura catalanes a la premsa suïssa.

6. Neue Zürcher Zeitung

El diari que més i millor ha informat sobre la cultura catalana a Suïssa és el *Neue Zürcher Zeitung* de Zuric, sobretot a les pàgines del fulletó, que s'ha mantingut fidel a la gran tradició del periodisme literari iniciada a mitjans del segle XIX a França i desenvolupada després amb profusió als països de llengua alemanya tal com explica Francisco Uzcanga Meinecke a la seva antologia *La eternidad de un día, Clásicos del periodismo literario alemán (1823-1934)* (Uzcanga, 2016: 9-14).

Després d'una etapa de relatiu silenci pel que fa a Catalunya, que comprèn l'època de la postguerra (anys quaranta i cinquanta del segle XX), a partir de la dècada dels seixanta notem un interès creixent de la premsa suïssa pels temes catalans, i en el cas del diari *Neue Zürcher Zeitung* coincideix amb l'afortunada presència del gran periodista suís Arnold Hottinger com a corresponsal del diari a Madrid durant tota l'agitada època de la transició política de la dictadura a la democràcia a Espanya.

L'abril del 1968 Arnold Hottinger reprèn la interessant sèrie d'articles publicats pel diari els mesos de juliol i agost del 1960 arran de la visita del general Franco a Barcelona, i continua la bona tradició del periodisme d'investigació omplint els articles de contingut històric, polític, econòmic, social i cultural. Els títols dels articles són molt descriptius: "Barcelona. Industriestadt im Umbruch. Tradition einer Handelsstadt. Die Leistung der Katalanen" (NZZ, 25-IV-1968), "Barcelona Anziehungskraft. Probleme der Zuwanderung. Ueberfremdung. Leben in den Ein-wandererquartieren. Gründe der Auswanderung" (NZZ, 26-IV-1968), "Kataloniens Suche nach Eigenständigkeit. Dialog unter Schriftstellern. Katalanisch im Spiegel Kastiliens. Die Rolle des Spanischen" (NZZ, 28-IV-1968), "Ewiges Katalonien" (NZZ, 4-IX-1968), "Katalanisch heute. Bericht über das Katalanische. Erbe des Absolutismus. Katalanisch als Unterrichtssprache?" (NZZ, 22-IX-1970), "Rückker Barcelonas in die spanische Politik. Formierung eigenständiger Kräfte in Katalonien. Autonomiestatut als Ziel" (NZZ, 5-I-1976), "Das regionale Element in der spanischen Reformdiskussion" (NZZ, 28/29-VIII-1976), etc., i així fins a una cinquantena d'articles de fons que aplegats formarien un bon llibre d'història contemporània de Catalunya.

El periodista Arnold Hottinger també tenia fusta d'historiador i en els seus llibres científics o divulgatius sempre parla bé i amb fonament de la cultura catalana. Per exemple en la seva obra sobre l'Espanya musulmana *Die Mauren, Arabische Kultur in Spanien* dedica un extens capítol al gran místic català Ramon Llull (Hottinger, 1995: 434-448); i en un altre llibre divulgatiu intitulat *Spanien, Seine Geschichte in Text und Bild* també dedica un interessant capítol a Catalunya, que tanca el llibre i que conclou amb un poema de *La pell de brau* de Salvador Espriu (Hottinger, 1976: 123-158):

De vegades és necessari i forçós
que un home mori per un poble
però mai ha de morir tot un poble
per un home sol:
recorda sempre això, Sepharad.
Fes que siguin segurs els ponts del diàleg
i mira de comprendre i estimar
les raons i les paraules diverses dels teus fills... (Espriu, 1968: XXVI)

El diari *Neue Zürcher Zeitung* també ha consagrat molts articles a fer pedagogia sobre el tema de la llengua catalana, ara parlant de la seva interessant història i literatura i adés comentant l'actual situació sociolingüística, cosa no gaire habitual en un diari.

Els articles de Georges Lüdi "Probleme der Zweisprachigkeit in Katalonien. Der Bilinguismus der Katalanen" (NZZ, 7/8-V-1977) o "Die Sprachsituation in